

принцип індивідуалізму.

Соціальна держава означає насамперед обов'язок законодавця бути соціально активним в ім'я згладжування суперечних інтересів членів суспільства і забезпечення гідних умов життя для усіх за наявності рівності форм власності на засоби виробництва. Держава стає органом подолання соціальних протиріч, урахування і координації інтересів різних груп населення, проведення до життя таких рішень, які б позитивно сприймалися різними верствами суспільства, її мета - за допомогою соціальної політики, забезпечення рівності та умов політичної співучасті об'єднати населення, стабілізувати соціальну (у тому числі правову) і економічну системи, забезпечити їх прогресивну еволюцію.

Соціальна правова держава - це сучасна політико-правова теорія, де слово «соціальна» несе велике смислове навантаження: воно підкреслює, що держава бере на себе турботу про матеріальний добробут громадян, здійснює функцію регулювання економіки з обов'язковим урахуванням екологічних вимог, забезпечує захист соціальних та індивідуальних інтересів, участь трудящих у прийнятті рішень на виробничому рівні з метою запобігання необмеженого панування підприємців та ін. Здавалося б, що «правова держава» і «соціальна держава» несумісні, оскільки перша передбачає певну свободу особи від держави, а друга, навпаки, - активність держави в соціальному захисті особи.

Провідними принципами правової держави є принципи панування права і верховенства правового закону. Сутністю права є свобода людини, але свобода не будь-яка, а певним чином визначена та забезпечена. Розмежування права і закону має велике гуманістичне значення, бо саме право служить критерієм якості закону, дозволяє оцінити, наскільки закон відповідає правам людини, її інтересам та потребам, ідеям соціальної справедливості, формальної рівності.

У сучасних умовах суспільного розвитку до основних характеристик правової держави додається соціальний характер держави. Правова і соціальна держава - це не антитези, а діалектика розвитку держави, що визнає пріоритет прав людини і визначає відповідно до них форми і методи своєї діяльності. Соціально-економічні, культурні, екологічні права громадян можуть забезпечуватись лише за участю держави, яка повинна здійснювати активну соціально-економічну політику, спрямовану на перерозподіл коштів на користь найменш захищених верств населення, забезпечення зайнятості, соціальне страхування, розвиток доступної освіти, охорони здоров'я тощо.

Соціальна держава - це соціально орієнтована держава, що всіляко допомагає незахищеним верствам населення, прагне вплинути на розподіл економічних благ в дусі принципів справедливості, щоб забезпечити кожному гідне людини існування. Серед основних елементів соціальної держави - гарантований достатній прожитковий мінімум, соціальна рівність і рівність можливостей для самореалізації, загальне підвищення добробуту, наявність ефективної системи соціального забезпечення, тобто гарантованого права на отримання громадянами нормативно встановленої допомоги в типових ситуаціях. В соціальній державі суспільне багатство планомірно помножується водночас із зростанням кількості осіб, що ним користуються.

Соціальна правова держава - це політична організація суспільства, у якому право пов'язує і підкоряє собі державну владу, а основні права особи та її соціальна безпека складають зміст свободи, заснованої на законах, які приймаються і піддаються зміні законним шляхом.

Виходячи з усього наведеного, можна зробити висновок, що тільки соціально-правова держава забезпечує повноцінний захист та реалізацію всього комплексу прав і свобод людини і громадянина. Це держава, в якій на першому місці знаходиться право і закон, що віддає перевагу правам особистості, а не владі державного апарату. Основним ядром у правовій соціальній державі є універсальний механізм правового і соціального захисту.

**Докторант докторантури та
аспірантури НАВС к.ю.н., старший
науковий співробітник**

Юсупов Володимир Васильович

ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПРАВОЗАСТОСОВНА ПРАКТИКА ЯК

ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИНИКНЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗНАНЬ

Зародження і розвиток криміналістичних знань пов'язано з необхідністю виявляти осіб, які вчинили протиправні діяння. Віровідступництво, порушення звичаїв, злочини та інші події не могли залишатися без з'ясування того, що відбулося насправді. Найбільш важливим у встановленні істини було виявлення особи, яка вчинила протиправне діяння. Тому криміналістичні знання використовувалися ще під час правоохоронної діяльності на самих ранніх етапах заснування громад, виникнення держави.

Однак потрібно висловити зауваження про те, що століттями взагалі не існувало такої системи наукових знань як криміналістика (до кінця XIX ст.), та, відповідно, й криміналістичних знань. Тому при аналізі ранніх етапів боротьби із злочинністю було б справедливо під терміном «криміналістичні знання» розуміти знання з різних галузей практики, ремесла, мистецтва і науки, які застосовувалися для вирішення задач правосуддя.

У первісному суспільстві конфлікти між людьми вирішував голова общини, фараон, цар, інший правитель. Зокрема, судова влада у Скіфському царстві належала царям. Разом з ними провадили судочинство й жерці. У подальшому правителі почали залучати для дослідження обставин правопорушень, встановлення істини і покарання винних спеціальних посадових осіб – суддів.

Окремі стародавні правові акти, наприклад, кодекс Законів царя Хаммурапі, Закони XII Таблиць Стародавнього Риму, Закони Ману, Салічна правда, Руська Правда та ін., містили деякі рекомендації криміналістичного характеру щодо збору, дослідження та оцінки доказів судом, але вони мали окремий, розрізнений характер і були пов'язані з клятвами, випробуванням вогнем, водою, каліченням, клеймуванням, іншими ордаліями.

Р.С. Белкін пише, що «возникнув вместе с государством, уголовная юстиция сразу же вынуждена была решать проблему путей, ведущих к установлению истины в правосудии. Уже в священных книгах иудеев, христиан, мусульман – Торе (Пятикнижии), Библии, Коране можно встретить описание приемов открытия такой истины: допроса, обыска, опознания и др. ... Это были чисто эмпирические рекомендации и установления, основанные на житейском опыте и используемые в рамках существовавших процессуальных процедур обычного или писанного права» [1, с. 1]. Тобто однією з передумов виникнення необхідності у використанні криміналістичних знань були потреби посадових осіб у встановленні дійсних обставин скоєних правопорушень, здійснення правозастосовної практики.

З часом для об'єктивної перевірки повідомлених свідчень, дослідження речових доказів суддям знадобилося запрошувати спеціалістів, які володіли спеціальними знаннями або досвідом певної професійної діяльності.

У суспільстві поступово з'являлася потреба досліджувати явища, процеси та події за допомогою спеціальних засобів та методів, у тому числі використовуючи знання, уміння та навички певних осіб – фахівців конкретної сфери діяльності. Так, у VII-VI ст. до н. е. у Лідії чеканили монети, у зв'язку з чим поширення набуло фальшивомонетництво. На запит уповноважених осіб держави починаються деякі матеріалознавчі дослідження. Проводилася диференціація підроблених і справжніх монет шляхом порівняння вмісту металевого сплаву за кольором ліній, що залишали еталонна і перевіряема монети на чорному сланці, ретельно обробленому оливковою олією [2, с. 9]. І результати використання наукових знань під час розслідування злочинів призводили до позитивних результатів: біля 250 р. до н. е. у Сицилії механік, фізик, математик та інженер Архімед виміряв щільність сплаву і виявив факт розкрадання золота ювеліром, якому було замовлено виготовлення корони царя Сіракуз [2, с. 11].

Наприклад, у пам'ятках стародавнього права йшлося про лікарів. Ми вважаємо, що це були одні з перших осіб з професійними знаннями, про яких зазначалося у стародавніх законах та які залучалися до розслідування при необхідності виконання відповідних досліджень. Розтин трупів під час муміфікації дав можливість лікарям Стародавнього Єгипту вивчати будову і функціонування людського організму. Так поступово з'являлися перші (медичні) знання в галузі анатомії і терміни для позначення частин тіла і органів людини (хребет, серце, серцевий м'яз,

шлунок, кишківник) [3, с. 259].

Правозастосовна практика та правоохоронна діяльність у стародавніх державах загалом створили передумови для виникнення криміналістичних знань. Тому передумовами виникнення криміналістичних знань були:

- передбачений звичаєвим правом, а згодом – нормами закону, обов'язок встановлення дійсних обставин правопорушень: пошук викраденого майна, встановлення особи правопорушника; та об'єктивні обставини (складності встановлення подій минулого), з якими особи з відповідними обов'язками зіштовхувалися при встановленні істини;

- розвиток правових актів, що обумовлювали ймовірність залучення різних осіб для встановлення істини у справах, що розслідувалися, проведення спеціальних процедур розшуку (наприклад, обшук у Стародавньому Римі, огляд і впізнання у Стародавньому Єгипті, тощо);

- практична необхідність при вирішенні конфліктів і спорів з приводу протиправних діянь залучати обізнаних осіб, які могли: 1) виявити сліди та за ними відшукати правопорушника; 2) за виявленими слідами охарактеризувати предмети, особу або тварин, що їх залишили; 3) розшукати за описом свідків правопорушника або спірне майно; 4) встановити за залишеними частинами предмету характеристики цього предмету та ідентифікувати сам предмет; 5) визначити вид тілесних ушкоджень, причину смерті.

Список використаних джерел:

1. Белкин Р. С. История отечественной криминалистики / Р. С. Белкин. – М. : Изд-во НОРМА, 1999. – 496 с.
2. Ищенко А. В. Летопись криминалистики: даты, факты, имена / А. В. Ищенко. – К., 2016. – 384 с.
3. Авдиев В. И. История Древнего Востока : [изд. 3-е перераб.] / В. И. Авдиев. – М. : «Высшая школа», 1970. – 608 с.

Курсант 1-го курсу ННІ №2 НАВС

Ярошенко Юлія Вікторівна

ІНСТИТУЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Особливості громадянського суспільства як відносно відокремленого від суспільства явища, що має власний зміст і структуру, відмічаються філософами і юристами, починаючи із середини XVIII ст. [4, с. 7]. Вагомий внесок у формування розуміння громадянського суспільства зробив Г.В.Ф. Гегель. У своїй праці «Філософія права» він пояснює відмінність між державою та громадянським суспільством шляхом аналізу діалектичного зв'язку між ними. У свою чергу, французький дослідник американського і суспільства та політичної системи Алексіс де Токвіль у своїй роботі «Демократія в Америці» чітко розділяє поняття держави, або скоріше уряду (government), і громадського життя (civil life) [1, с. 6]. Таким чином, виокремлюється концепція, згідно з якою громадянське суспільство, через його принципову відмінність, не можна ототожнювати з державою.

Слід зазначити, що фактично держава як особлива форма організації суспільства є «старшою» за громадянське суспільство, оскільки протягом значного періоду існування відповідних форм людської спільноти останнього не існувало та й зрештою не могло бути, оскільки для виокремлення такої специфічної сфери соціальної життєдіяльності, як громадянське суспільство, потрібні певні економічні та соціально-культурні передумови [3, с. 4].

Взагалі, виникнення явища громадянського суспільства пояснюється тим, що поступальний історичний розвиток суспільних форм життєдіяльності призводить до їх диференціації, відносного виокремлення та інституціоналізації, і на цій основі – до «роздержавлення державності», коли держава поступово передає, а інститути громадянського суспільства відповідно перебирають на себе повноваження щодо контролю над певними галузями соціальної життєдіяльності [4, с. 5].